

*Федоришина І.С.,
студентка ФІЕП,
ВДПУ ім. М. Коцюбинського*

ПРАВО БУТИ ЗАБУТИМ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ

У статті на основі аналізу українського законодавства та світового досвіду проаналізовано поняття «персональні дані», особливості їх захисту, збереження та використання в сучасному інформаційному просторі.

Ключові слова: право бути забутим, право на забуття, захист персональних даних, права суб'єкта даних, права людини в Інтернеті.

Головним принципом поняття інформаційного права є те, що власником особистої приватної інформації в першу чергу є ви самі. Воно означає, що особа має право подати до оператора пошукової системи мережі Інтернет та / або до вищого органу влади чи суду скаргу / позов про видалення або зміну посилань на певні інтернет-сторінки, які містяться в списку результатів пошуку, що з'являється після введення імені такої особи до пошукової строки.

Право бути забутим є елементом нового права людини на захист персональних даних. У свою чергу, останнє, зазвичай, виводили з права на недоторканність приватного і сімейного життя (права на приватність), яке закріплено в усіх основних міжнародних документах із прав людини. Наприклад, у Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 року йдеться про те, що її метою є забезпечення дотримання для кожної особи «її прав й основоположних свобод, зокрема її права на недоторканність приватного життя, у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються» [2, ст. 1].

В Європейському Союзі закон, що регулює поводження з персональними даними, вперше було прийнято в 1995 році. З нього випливає, що будь-які дані, що відносяться до певної людини, або дані, за якими можна встановити особу людини, можуть бути оброблені тільки з його згоди. Передавати дані за межі Євросоюзу дозволяється в тому випадку, якщо приймаюча сторона готова в достатній мірі їх захистити. Закон було прийнято до того, як більшість громадян Європи підключилися до Інтернету, тому у січні 2012 року Єврокомісія запропонувала новий законопроект про захист даних.

Однією з найбільш обговорюваних формулювань законопроекту стало так зване «право бути забутим». Воно дозволяє подавати запити на видалення даних про особу з Інтернету і пошукових систем зокрема. Не так давно цим правом скористався іспанець Маріо Костеха Гонсалес, який виграв у травні 2014 року справу проти Google в Європейському суді. Гонсалеса не влаштувало те, що Google видавала за запитом з його ім'ям посилання на статтю 1998 року в газеті *La Vanguardia*. Там йшлося про те, що через борги йому довелося продати будинок, що перебував під заставою. Іспанець, який давно звільнився від боргів та назвав цю інформацію вже не актуальною, домогся видалення посилання з подачі Google через державне агентство із захисту даних.

Людей, які публічно домагаються права бути забутими, після цього їх запам'ятовують назавжди. З 31 травня цього року до компанії Google почали надходити запити від громадян європейських країн, охочих прибрати з видачі системи свого імені посилання, які їм не подобаються. У перший день прийшли 12 тисяч запитів, а всього до кінця липня в Google звернулося близько 91 тисячі осіб. З пошукової видачі прибрати кілька посилань на статті з сайтів газети *The Guardian* і *BBC*, у тому числі історію колишнього глави *Merrill Lynch* Стенлі О'ніла, який наблизив банк до краху. Виникає протиріччя, про яке писала *The Guardian*: люди публічно

домагаються права бути забутими, і після цього їх запам'ятовують назавжди.

Прихильники ініціативи нагадують про право недоторканності приватного життя і збираються чітко розмежувати закриті та суспільно важливі дані про особу. У новітній версії законопроекту є три критерії, кожен з яких дозволяє людині вимагати видалення даних: 1) дані більше не потрібні їх власнику; 2) людина відкликає свою згоду на обробку даних; 3) людину не влаштовує мета обробки даних.

Останнім часом європейські країни стурбовані тим, як Google розпоряджається персональними даними користувачів. Так, Італія зажадала від Google пояснень, як дані зберігаються та використовуються для реклами, розрахованої на певну цільову аудиторію.

Право суб'єкта персональних даних вимагати у контролера даних видалення цих даних закріплено у багатьох міжнародних договорах, рішеннях міжнародних організацій та актах національного законодавства, проте не всі вони гарантують визнання ними права на забуття. Наприклад, у згаданій Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 року йдеться, що суб'єкт даних може вимагати виправлення або знищення даних, якщо їх обробляли всупереч положенням внутрішнього законодавства, що запроваджують принципи, зазначені у Конвенції [2, ст. 8]. Але, обговорюючи право бути забутими, ми маємо на увазі стирання даних, які обробляють і які знаходяться у вільному доступі без порушення законодавства. Подібно до цього, в Законі України «Про захист персональних даних» зазначено, що суб'єкт персональних даних має право «пред'являти вмотивовану вимогу щодо зміни або знищення своїх персональних даних будь-яким володільцем та розпорядником персональних даних, якщо ці дані обробляються незаконно чи є недостовірними».

Саме на основі положень Суд ЄС у своєму рішенні у справі Маріо Костехи Гонсалеса визнав існування права бути забутими, принаймні у

відносинах користувачів Інтернету з пошуковими системами [12]. Сама справа стосувалася звернення іспанського громадянина до корпорації Google з приводу видалення посилань на оголошення у газеті (електронна версія видання містилася на сайті) щодо продажу його будинку на аукціоні за борги. Заявник обґрунтовував необхідність стирання даних тим, що інформація не є актуальною – оголошення вийшло близько 12 років тому, борг давно погашено і, незважаючи на це, пошукова система у відповідь на введення його імені видавала посилання на цю інформацію, яка завдавала шкоди його репутації. У рішенні Суд встановив, що з метою забезпечення прав, передбачених у згаданих положеннях Директиви, «оператор пошукової системи зобов'язаний видаляти зі списку результатів, виданих у відповідь на пошуковий запит на основі імені особи, посилання на веб-сторінки, розміщені третіми особами, що містять інформацію про цю особу, також і у випадку, коли ім'я або інформація не видалена перед тим або той самий час з самих веб-сторінок, і навіть тоді, коли публікація на цих сторінках розміщена на законних підставах».

Як наслідок, приватні особи, на яких поширюється дія норм права ЄС щодо захисту персональних даних, отримали право звертатися до операторів пошукових систем з вимогою видалення посилань на інформацію про них в Інтернеті, а пошуковим системам довелося створити відповідні форми на своїх сайтах та забезпечити опрацювання таких звернень і реагування на них. Важливо й те, що численні положення Директиви та рішення Суду обмежують реалізацію зазначеного права, зокрема, коли йдеться про обробку персональних даних для цілей журналістики, художньої чи літературної діяльності, або коли інформація має суспільне значення та є необхідною для реалізації свободи вираження. Отже, за таких умов оператори пошукових систем змушені оцінювати кожен випадок окремо та приймати рішення на основі зважування конкуруючих прав людини та індивідуальних і суспільних інтересів. З часу ухвалення рішення Суду ЄС звернення до операторів пошукових систем

набули масового характеру. Наприклад, за інформацією корпорації Google, за період з травня 2014 року вона отримала понад 560 тис. запитів на видалення інформації та розглянула питання щодо видалення близько 1.7 млн посилань.

Наступним кроком у напрямі визнання права бути забутим в ЄС стало прийняття у квітня 2016 року Регламенту 2016/679 про захист персональних даних, покликаного замінити Директиву 95/46/ЄС (його застосовуватимуть з 25 травня 2018 року). У ньому міститься окрема стаття 17 під назвою «Право на стирання (право бути забутим)», яку доповнює ст. 21 «Право подавати заперечення».

В Іспанії діє закон про захист персональних даних, відповідно до якого дані не можуть бути використані для інших цілей, ніж були зібрані, якщо це не стосується історії, статистики або науки. Персональні мають бути видалені, якщо вони не є більш необхідними або відповідними меті, у зв'язку з якою були зібрані або збережені. Закон передбачає процедуру видалення таких даних, крім тих, які представляють історичну, статистичну, наукову значущість. Для захисту і контролю збору, обробки та виконання інших дій з персональними даними іспанських громадян, у 1993 році було створено Національне агентство з захисту даних — організація, що знаходиться під контролем Міністерства Юстиції. Саме Агентство стало першою інстанцією, куди звернувся Маріо Костеха Гонсалес з вимогою про видалення своїх персональних даних.

Як і в Іспанії, в Італії діють Кодекс про захист персональних даних 2003 року і державна організація із захисту персональних даних. В Італії право на забуття розглядається насамперед з точки зору права кожного громадянина на видалення з архіву новин певних біографічних фактів, здатних завдати шкоди його честі або репутації.

Франція вважається родоначальницею концепції права на забуття. У 2010 році у цій країні була прийнята Хартія про право на забуття, що стала першою спробою уряду Франції вбудувати концепцію права на забуття в

Інтернеті до національної системи права. Хартія є зведенням норм і правил поведінки для держави і корпорацій у сфері захисту персональних даних у мережі. Вона була підписана колишнім міністром з розвитку електронної економіки Наталі Косцюшко-Морізе і представниками таких Інтернет-гігантів, як Microsoft і Skyblog (Facebook і Google відмовилися підписувати документ).

Застосування права на забуття в Аргентині пов'язано насамперед з позовами публічних осіб проти регіональних підрозділів Google і Yahoo з вимогами видаляти певні пошукові запити або посилання на світлини. У 2009 році Вірджинія да Куна виграла справу проти Google і Yahoo про видалення посилань на фотографії сексуального характеру, що містять згадку її імені. У 2010 році рішення було скасовано апеляційним судом на тій підставі, що пошукові системи не можуть бути визнані відповідальними за зміст індексованого ними контенту. Остання, із приблизно сотні подібних випадків, справа Марії Белен Родрігес проти Google і Yahoo 2014 року. Позов про видалення посилань на світлини був відхилений. У своєму рішенні суд зробив акцент на тому, що пошукові системи можуть бути визнані відповідальними за контент своїх каталогів тільки у виняткових випадках.

В українському законодавстві відсутні норми, які б зобов'язували пошукові системи видаляти персональну інформацію. Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року (станом на 14.02.2015), обробка персональних даних здійснюється відкрито і прозоро із застосуванням засобів та у спосіб, що відповідає визначеним цілям такої обробки. Персональні дані мають бути точними, достовірними та оновлюватися в міру потреби, визначеною метою їх обробки. Склад та зміст персональних даних мають бути відповідними, адекватними та ненадмірними стосовно визначеної мети їх обробки.

Персональні дані підлягають видаленню або знищенню у разі:

- закінчення строку зберігання даних, визначеного згодою суб'єкта персональних даних на обробку цих даних або законом;
- припинення правовідносин між суб'єктом персональних даних та володільцем чи розпорядником бази, якщо інше не передбачено законом;
- видання відповідного припису Уповноваженого або визначених ним посадових осіб секретаріату Уповноваженого;
- набрання законної сили рішенням суду щодо видалення або знищення персональних даних.

Подальше впровадження в Україні європейської моделі права на забуття пов'язано з відносинами Асоціації Україна — ЄС, застосуванням судової практики ЄСПЛ у національному судочинстві, а також із майбутньою законотворчою діяльністю.

Таким чином, у багатьох є частина минулого, про яку має забути Інтернет, але тут виникає проблема: хто вирішує, які дані можуть бути видалені і яка інформація повинна бути збережена? Де межа? Іншими словами, ризик - це випереджальна самоцензура. І результатом цього може бути ситуація, коли один і той же термін у пошуку в Європі і США дає абсолютно різні результати.

Право бути забутим може призводити до придушення свободи слова, цензури та «переписування історії». Не виключено, що намагаючись уникнути великих штрафів за порушення положень Регламенту про захист персональних даних, багато власників сайтів прийматимуть рішення на користь стирання даних, навіть якщо це створюватиме загрози для свободи вираження чи інших прав. Також існує ймовірність, що окремі контролери даних можуть під приводом реалізації права бути забутим переслідувати власні комерційні цілі в межах завдань репутаційного менеджменту.

Щодо утвердження права бути забутим у правовій системі ЄС, усе ж необхідно зосередити увагу на серйозних проблемах, з якими доведеться

зіштовхнутися на цьому шляху. Паралельно із відносинами з ЄС, модель цього права буде розвиватися і в Україні.

Супротивники права бути забутим вважають, що воно суперечить поняттям свободи слова та вільного доступу до інформації, а значить, веде до цензури. Прихильники ініціативи нагадують про право недоторканності приватного життя і збираються чітко розмежувати закриті та суспільно важливі дані про особу.

Список використаної літератури

1. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 1981 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_326
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
3. Bennett, Steven C. "Right to be forgotten: Reconciling EU and US Perspectives, The." Berkeley J. Int'l L. 30 (2012): 161.
4. Dear Google: open letter from 80 academics on 'right to be forgotten' [Electronic resource] / The Guardian. – Access mode : <https://www.theguardian.com/technology/2015/may/14/all>
5. Google – Конфіденційність і умови. Ключові терміни [Електронний ресурс].–Режим доступу <https://www.google.com.ua/intl/uk/policies/privacy/key-terms/>
6. Werro Franz. The Right to Inform v. the Right to be Forgotten: A Transatlantic Crash, in: Liability in the Third Millennium, Liber Amicorum Gert Brüggemeier, Baden-Baden, 2009.

Fedorishina Inna

THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN THE SYSTEM OF INFORMATION RIGHTS: INTERNATIONAL AND DOMESTIC REGULATORY EXPERIENCE

In the article, based on the analysis of Ukrainian legislation and world experience, the concept of personal data, features of their protection, preservation and usage within the modern information space are analyzed.

Key words: the right to be forgotten; The right to oblivion; Protection of personal data; Rights of the data subject; Human rights on the Internet.

-----***-----